

Considerațiile noastre urmăresc două teme majore care sunt consacrate personalității chimistului ieșean Petru Poni: readucerea în atenția opiniei publice a calității sale de membru al Legiunii de Onoare franceze și metodologia de restaurare și conservare a diplomei prin care i s-a conferit, în 1909, această distincție. Trebuie să precizăm că dacă aportul lui P. Poni la nașterea, dezvoltarea și afirmarea chimiei românești este relativ bine precizat, cinstirea ce i s-a făcut de către Legiunea franceză este trecută, de cele mai multe ori, cu vederea. Stăruie ca un exemplu greu de înțeles monografia redactată de D. Alexandru și tipărită în 1958, în care nu se amintește acest aspect¹. Nici prestigioasa lucrare „*Istoria științei și tehnicii din România*”² nu menționează evenimentul deși informațiile privitoare la anul 1909 sunt relativ bogate, chiar dacă uneori de mai puțină importanță. Este de asemenea de reținut că dicționarele enciclopedice tipărite în ultimul secol nu atenționează asupra calității de membru al Legiunii de Onoare a marelui profesor și om de știință ieșean. Ne referim la *Enciclopedia Română*, scoasă de Lucian Predescu în Editura Minerva³, carte temeinic documentată, la *Dicționarul Enciclopedic Român* din 1965, în care se reține faptul că P. Poni a fost membru al Societății de Științe Naturale de la Moscova din 1910⁴ ș.a. Ca atare, documentul pe care îl prezentăm se constituie ca o mărturie incontestabilă a cinstirii pe care organizația pariziană o face lui Poni.

După cum se cunoaște, organizarea Legiunii de Onoare a fost inițiativa personală a lui Napoleon Bonaparte. Există o bogată bibliografie asupra instituției respective încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea⁵. De la început, fondatorul a eliminat orice separare, în privința calității de membru între civili și militari, aceștia din urmă fiind considerați „copiii cetățenilor”, „armata este

națiunea” etc.⁶ Legiunea a cunoscut o continuă transformare. Astfel, ea era cunoscută ca o recompensă atât pentru militari cât și pentru civili. Proiectul Legiunii a fost aprobat la 19 mai 1802, data de naștere a instituției respective⁷. Mai diferit stau lucrurile cu cetățenii străini care, dobândind calitatea de membru al Legiunii de Onoare, căpătau și drepturile ce decurgeau, nu numai sentimentale, ci și materiale. În urma regulamentelor din 1889 și 1891 se cereau 15 ani și jumătate, în timp de pace, pe care candidatul îi prestase în funcții civile sau militare, cu distincție⁸. În anii care au urmat, normele s-au modificat mereu. Un lucru a rămas imuabil și anume talentul și virtutea ce se cereau celor propuși și care puteau proveni din rândurile militarilor, juriștilor, diplomaților, savanților și altor cetățeni eminenti. Prima promoție a fost stabilită la 14—15 iulie 1804 și cuprindea 600 de nume. Desigur erau, în exclusivitate, cetățeni francezi. Ulterior, normele care au intervenit, inclusiv cele promulgate de Napoleon al III-lea, au acordat atenție persoanelor străine, orașelor, instituțiilor care erau găsite demne de a spori numărul membrilor. Pe tot acest parcurs s-au elaborat și definitivat însemnele Legiunii de Onoare. S-a adoptat Crucea cu cinci colțuri, sus marcată de coroana de laur, iar în centru efigia republicii și cuvintele „Republica Franceză 1870”. Pe revers erau redată două drapele tricolore și deviza „Onoare și Patrie”.

Documentul aflat în atenția noastră este o litografie cu membrii Ordinului Național al Legiunii de Onoare, tipărită cu prilejul centenarului. Deci a fost tras în 1902, cifră înscrisă în partea dreaptă, la baza ramurii ce înconjoară, în medalion, chipul unui bărbat. În partea stângă, la același nivel, este scris anul 1802, iar în medalion — bustul lui Napoleon Bonaparte. În centru, o scenă alegorică de încoronare a patriei, aceasta ținând în mână

dreaptă trompeta deșteptătoare a conștiinței cetățenești. Pe o coloană sunt dăltuite cîteva legi. Întregul tablou este încadrat de două coloane în solzi, înconjurate cu eșarfă. În mijloc, sub alegorie, sunt prezentate, în medalioane, chipurile a 35 de persoane. Tot câmpul este ocupat de medalioanele membrilor, așezate în 26 de rânduri. În jumătatea inferioară, rândurile cu 34 persoane sunt succedate de altele cu 35 medalioane. În partea superioară dispunerea este intenționat gradată pentru a sublinia scena alegorică și grupul Marelui Consiliu. Sunt prezenți 647 membri, la care se adaugă cele două medalioane din colțurile din dreapta și stînga sus.

Desigur, tabloul are o multiplă semnificație, cea mai importantă fiind faptul că a aparținut lui Petru Poni. În al doilea rând, este interesul pe care societatea ieșeană îl manifestă față de atari insemne.

Piesa conferă, la nr. 285, calitatea lui Petru Poni de membru al Legiunii de Onoare. Litografia respectivă surprinde sentimentele francofone ale ilustrului învățat român, pionier al chimiei românești, format în exigența Sorbonei, fondator al Societății de Științe din București, devenită ulterior Societatea Română de Științe⁹, al Societății de Științe din Iași anulul 1900¹⁰, membru și președinte al Academiei Române, om cu largi cuprinderi în domeniul economiei, învățămîntului, agriculturii ș.a.

Litografia, executată pe hîrtie tonată, prezintă simptomele îmbătrînirii naturale (îngălbenirea hîrtiei) la care se adaugă semnele unor deteriorări cauzate de manipulări incorecte și păstrarea în condiții improprii. Fragmentată pe linia plierilor, lucrarea era susținută în benzi adezive, care, pe lângă distrugerea hîrtiei, au produs degradări cromatice.

După investigarea, fotografierea și consemnarea stării de sănătate s-a stabilit tehnologia de lucru. Fragmentarea lucrării și fiabilitatea hîrtiei suport au determinat trecerea la o consolidare a lucrării pe spate, realizată prin tehnica cașerării umede cu ajutorul voalului de nylon, tehnică folosită de cîteva ori în laboratorul Muzeului de Istorie al Moldovei din Iași la restaurarea hărților și a altor lucrări de grafică. Voalul de nylon tip „Evelin”

este un voal care are 50 fire/cmp, ceea ce reprezintă o desime optimă pentru penetrare, este higroscopic, transparent în stare umedă și nu este foarte plastic.

După îndepărtarea benzilor adezive, prin tamponări repetate cu Dicloretan, și o curățire umedă s-a trecut la consolidarea lucrării cu hîrtie japoneză cu ajutorul voalului de nylon, care înlocuiește operația de presare într-o presă de legătorie.

Tehnica de lucru: Lucrarea a fost plasată cu fața în jos pe o folie de polietilenă și s-a introdus în cuva de spălare. Voalul s-a relaxat prin umedire, în felul acesta înlăturându-se deformările în contact cu soluția apoasă de CMC. După pensularea cu adeziv de 2% CMC a mesei de lucru, acoperită cu un cristal, s-a întins voalul de nylon, îndepărtându-se prezența cutilor, cu ajutorul unui rulou foto, prin mișcări radiale. S-a pensulat cu CMC și s-a aplicat hîrtia japoneză. Întinderea perfectă a acesteia a fost urmată de pensularea cu CMC. S-a obținut îndepărtarea excesului de CMC cu ajutorul ruloului foto, după care s-a aplicat lucrarea plasată pe folia de polietilenă. O dată „sandvișul” format s-a trecut la restaurarea fisurilor cu benzi de hîrtie japoneză. Operația de stabilizare a tratamentului s-a realizat prin pensularea suprafeței lucrării cu soluție de 2% CMC. După 24 de ore lucrarea fiind uscată, voalul s-a desprins cu ușurință de pe cristal, iar lucrarea de pe voal.

Redarea acestei lucrări în circuitul muzeistic este un omagiu adus savantului ieșean Petru Poni.

BIBLIOGRAFIE

1. D. Alexandru, *P. Poni*, București, 1958.
2. Ștefan Bălan, N. St. Mihăilescu, *Istoria Științei și Tehnicii în România*, 1985, p. 249–252.
3. Lucian Predescu, *Enciclopedia Română*, Editura Minerva, București, 1935, p. 774.
4. *Dicționar enciclopedic român*, București, 1965, III, p. 819.
5. Saint-Mauris, *Historire de la Legion d'honneur*, Paris, 1833.
6. *La Grande Encyclopedie*, Paris, 1894, vol. XXI, p. 1148.
7. *Enciclopedia italiană*, Roma, vol. XX, p. 777.
8. *La Grande Encyclopedie*, Paris, 1894, vol. XXI, p. 1149.
9. D. Alexandru, *op. cit.*
10. V. Ababei, *P. Poni. Opera științifică*, în „Anale Academiei RSR”, anul 100 (1966), Seria IV, vol. VII, p. 496.